

doch maken zij tusschen Jezus en Christus onderscheid. En van Christus spreken zij gaarne als van den „Christusgeest“.

Zoo zegt Windisch, dat naast den mensch Jezus kan geplaatst en in de prediking uitgebeeld worden de Christus-geest, „waarvan Jezus de grootste drager is geweest en die door de eeuwen heen, voor en na Jezus, ook nog in andere profetische figuren zich belichamend heeft“. Hij erkent, dat die Christus-geest een vaag begrip is, dat zeer veel betoekenen kan en waaraan een zeer verschillende inhoud gegeven kan worden, maar spreekt als zijn eigen opvatting van den Christus-geest uit: „Ik persoonlijk denk aan den Geest van God, die in alle profeten geweest is en in hogere mate in Jezus; aan den Geest, die nog heiliger en nog groter is dan Jezus was; wiens werk het geweest is, nadat Jezus heengegaan was, diens getuigenis te verheerlijken, te verbeteren en aan te vullen; aan den Geest, die door de eeuwen heen in allerlei volken zijn getuigen oproept en telkens weer in nieuwe talen laat prediken; die ook na de verschijning van Jezus doorgaat met veelmaat en op velerlei wijze tot ons te spreken“.

Bij den Christus-geest denkt alzoo Windisch aan den Geest Gods, die in Jezus was en door hem sprak; maar die Geest was ook in de profeten van Israël, was ook in de groote religieuze figuren van het heidendom en is nog in de groote mannen op godsdienstig en zedelijk gebied. Al droeg Jezus den Christus-geest in zich, ook met vele anderen is dat het geval en Jezus overtreft die anderen slechts gradueel. Ook door het dragen van den Christus-geest wordt Jezus niet meer dan een profet en als men aan Jezus den Christus-naam geeft, kan men dien ook geven aan al de andere profetische figuren der menschheid.

Op dezelfde wijze spreekt Dr M. C. van Mourik Broekman, die thans hoogleeraar is te Utrecht vanwege 't Haagsche Genootschap tot verdediging der Chr. religie. Al behoort hij niet tot de referenten der Studieclub van moderne theologen, zijn werk „Vrijzinnig christelijk geloofsleven“, dat in 1925 verscheen, is zeer dienstig om ons inzicht te geven in de Christusbeschouwing van die modernen, die aan de historiciteit van Jezus vasthouden.

Dit laatste toch doet Van Mourik Broekman. Hij twijfelt geen moment aan een historisch bestaan van Jezus. Maar mocht ooit wetenschappelijk-historisch gaan vaststaan, dat Jezus niet geleefd heeft, daardoor zou zijn geloof hem niet worden ontaan. „Morgen aan den dag zou het blijken, dat mijn houding tegenover God en menschen niet was veranderd. Ook niet tegenover Christus“, zoo zegt hij.

En hij laat er op volgen: „Ook niet tegenover Christus. Dit moge verbijsterend klinken, maar kan toch begrijpelijk worden. Het is noodig, de twee namen Jezus en Christus, welke dooreen gebezigd plegen te worden, van elkander te onderscheiden. De naam Christus houdt het meeste in, want hierbij gaat het om het karakter, het wezen van dengene, die als Jezus zijn loopbaan op aarde heeft volbracht. Jezus kwam en ging, Christus bleef. Christus is meer dan Jezus en vergaat niet met die tijdelijke verschijning. Wanneer het Mattheüs-evangelie aldus eindigt: „En ziet, ik ben met ulieden al de dagen tot de voleinding der wereld“, dan is dat geen Jezus, maar een Christuswoord. Christus is het Godswezen, dat in Jezus was, maar dat is gebleven; de kracht des Geestes Gods, die als een heilswerking zich doet kennen“.

Op de vraag: „hoe zou ons Christus-getuigenis nu kunnen luiden?“, geeft hij dan ten antwoord: „Zou men het Godswezen, dat in hem (Jezus) was, niet als een Lumen Internum, Inwendig Licht, kunnen beschrijven en tevens aanduiden met dien anderen naam, die onvergetelijk is geworden en tot een diepzinnig begrip: Christus?“ En verder: „is Christus niet het geweten der Menschheid; het geweten, dat als godsdienstig en zedelijk levensbesef onsterfelijke macht betoont en zich telkens opnieuw doet gelden? Het geweten der menschheid, Christus: is zóó niet bij uitnemendheid het lumen internum te heeten?“

Men ziet, dat Van Mourik Broekman den naam Christus geeft aan het inwendig licht, het geweten, het godsdienstig en zedelijk besef, dat in Jezus wel bijzonder sterk geweest is, maar toch in de gansche menschheid woont en werkt. Hij gaat al-zoo nog verder dan Windisch, die den Christus-

geest alleen aan de profetische figuren toekent. Hij ziet den Christus in geheel de menschheid. En als hij dien Christus „wezen Gods“ noemt, „God naar Zijn werking van heil in de menschenwereld“, „God in het aspect Zijner liefde tot menschen, alomvattend, alerbarmend, alverheffend“, dan is dat, wel verre van een naderen tot de orthodoxie, een pantheïstisch uitwischen van het onderscheid tusschen God en 's menschen religieuze en zedelijke krachten.

J. THJS.

UIT DE SCHRIFT.

Vragen genoeg.

En hij vraagt Hem met vele woorden. Lucas 23:9.

Daar staat Christus voor Herodes, den Edomiet. En Herodes heeft zijn woorden bij de hand. Worden, vragen genoeg!

Er is in onzen tekst een figne trek, die bij de vertaling min of meer teloor is gegaan. Herodes vraagt Jezus niet zoozeer met „vele“ woorden, maar — gelijk er eigenlijk staat — met „voldoende“ woorden. Vragen genoeg! De vragenlijst is compleet genoeg; en rustig en fijn zijn ze in elkaar gezet. Aan het vraagstelsel ontbrak niets. Nu eens werpt Herodes het over dezen, dan weer over dien boeg. Heeft Christus soms op het ene punt een geschikt antwoord gereed, dan is hij, Herodes, aanstands gereed, om met een andere vraag hem in het nauw te drijven! En voorzover Christus' zwijgen, dat al maar dóór zwijgen, ook een antwoord bevat, heeft Herodes tegenover dat in het zwijgen besloten antwoord weer een vragenreeks bij de hand. Ja, Herodes vraagt heel geschikt. Ge moet den man bewonderen, om het systeem. Vragen is een heele kunst; zulk vragen althans, waaruit blijkt, dat de vrager den onder-vraagde onderzoeken kan en hem in zijn eigen garen zou vermogen te doen vangen. Wie zóó de vragenlijst ontwerpt, die is meester van de antwoorden; want hij heeft hun aantal, hun wending, hun inhoud, reeds van te voren overwogen en zich erop voorbereid en gewapend. Hij is de generaal in het debat, die zijn tegenstander bij voorbaat kent; die zijn eigen schets ontwerpt voor elk geval van beweging of schijnbeweging, welke de tegenstander mocht willen maken.

Vragen genoeg: o, de knappe Herodes. Was 't geen schitterend steekspel? En als ge dan daar-bij nog bedenkt, dat Herodes op dit uur niet voorbereid geweest is, dat zijn vragen-stel dus geïn-proviseerd was, dan neemt de bewondering nog toe...

* * *

Laat ons nu niet Herodes vergelijken met een ander, alsof daarmee zijn geval is afgehandeld. Zeg nu niet, dat ge liever de koningin van het Zuiden hebt, in wie „geen geest“ meer is, als ze Salomo, den type van Christus, heeft gezien, de koningin, die niet meer vragen kan in 't leed, die haar vragen wel had voorbereid, maar ten-slotte geen woorden meer vond. Want die koningin zag een heerlijken en een veelwetenden vorst, die op al haar vragen antwoordde. Maar Herodes had voor zich een bebloeden en tot den dood vermoeiden spotkoning, die op alle vragen het zwijgen bewaarde. Noch Herodes, noch iemand anders kan tusschen hem en Salomo een stoutmoedige vergelijking wagen; alleen reeds de nuchtere waarneming verhindert dat.

Nee, laat Herodes zich liever zelf beschrijven. Doet hij het, dan zal hij u zeggen, dat hij dien man daar voor hem, toch wel gevreesd heeft in zijn eenzame nachten. Hij heeft in hem een wonder vermoed; hij heeft gemeend, dat hij een reïncarnatie van den Dooper was. Herodes heeft in Jezus van Nazareth — toen die maar in nevelen ging — vermoed een wandelend protest van den hemel tegen Herodes; een doode, die weer tot het leven was gekeerd, een dagelijksch dreigement van God, dat Herodes nog lastig genoeg zou kunnen worden.

Herodes bracht tot dit uur van ondervraging juist geen nuchtere, koele redeneering, maar een hart vol vrees en angst mee.

En toch vraagt hij, en redeneert hij als de nuchterste.

Waarom?

Omdat hij zijn bij-geloof overwinnen moet, en uiteenrafelen, uiteenscheuren, de bedenkelen ervan door een nuchtere conclusie, opgebouwd uit

feiten. Daarom vraagt hij, en in de eerste vragen is de angst, maar een poging is er om zich te vernemen en sterk te zijn. En het vragen reeds is hem tót sterkte geworden. Naarmate hij meer vraagt, weet hij zich zekerder.

Want ook het bijgeloof worstelt met zijn eigen wapenen om zich als rechtmatig te bewijzen, of zijn angst te overwinnen. Maar in elk geval kan het niet van zijn eigen vleesch af. Het kan het niet wagen met een „ergernis“ en „dwaasheid“.

Een „ergernis“ en een „dwaasheid“ — die nemen de nuchtere, vleeschelijke redeneering niet aan. Die wordt ook door het bijgeloof niet aangevaard. Doch alleen het geloof leert erin vinden wijsheid Gods en kracht. Het geloof alleen; geen enkele vorm van zijn karikatuur zal het zoover brengen, dat er plaats komt voor 1 Corinthie 2. Wie dat geschreven of geloofd heeft, die werd een gezant van God. En die alleen.

K. S.

Corrigendum. Verleden week stond in „Uit de Schrift“ deze zin:

„Hij (Christus) beveiligd Simon en de jongeren, niet tegen de aanklachten der wereld, doch tegen haar gezondheid“. Lees voor het laatste woord: „gegrondheid“.

K. S.

KERKELIJK LEVEN.

Eenige bezwaren tegen professor Visschers „Paradijsprobleem“.

IX.

De kennis van de Oude Oostersche Kultuur en de kennis van de Heilige Schrift. II.

De kennis van de Oude Oostersche Kultuur kan dus uitnemend dienst doen ter verdediging van ons geloof aan de Schrift.

Mits men daarbij maar hooge voorzichtigheid in acht neemt en niet steeds voetstoots aanneemt, wat men als resultaten heeft.

De apologetiek heeft hiervoor reeds meermalen leergeld moeten betalen.

Wij hebben een kritische houding in deze aan te nemen om ons te wapenen tegen voorbarigheid. Maar nu een andere vraag.

Levert de kennis van de Oude Oostersche Kultuur ook eenig nut op voor onze kennis van de Schrift?

Wij beantwoorden deze vraag volmondig bevestigend.

Allereerst kan kennis van de Oude Oostersche Kultuur ons helpen bij de vertaling der Schrift.

De talrijke opgravingen welke er gedaan zijn gaven meer licht over de betekenis van bepaalde woorden.

Voor al de papyri en de scherven, welke van onder de vuilnishopen in het Oude Egypte werden opgedolven, brachten ons in aanraking met de taal, welke ten tijde van het ontstaan van het Nieuwe Testament in de landen rond de Middellandsche Zee werd gesproken.

Het was een eigenaardig Grieksch, dat van het klassieke Grieksch in menig opzicht afwijkt.

Onze kennis van de Koiné — zoo heet het Grieksch, waarin het Nieuwe Testament geschreven is — is door verschillende vondsten ongetwijfeld toegenomen.

Voorbeelden daarvan geven we hier niet.

Wie er meer van begeert te weten, kan ze behalve in buitenlandse ook in Nederlandsche werken vinden, b.v. in „Het Woord Gods en het woord des menschen“ van prof. Dr R. H. Woltjer en in „Het Nieuwe Testament in het licht der nieuwere onderzoekingen“ van prof. Dr M. van Rhijn.

Het zou te veroordeelen zijn, wanneer wij van deze gegevens geen gebruik maakten.

Daaraan ontleenden wij zelfs één van de gronden om op een verbeterde bijbelvertaling aan te dringen.

Toch — wij moeten er dit dadelijk bijvoegen — was dit niet een van onze voornaamste gronden.

Dat wij tot een betere bijbelvertaling in staat zijn, danken wij aan die opgravingen niet alleen en zelfs niet in de eerste plaats.

Men mag hier vooral de verhoudingen niet uit het oog verliezen en heeft zich in het bijzonder te wachten voor overdrijvingen.

Zonder de waarde van deze vondsten te onderschatten gaat toch de kennis, welke wij verkregen hebben door vergelijking van verschillende handschriften des bijbels en die, welke vrucht is van diepere taalstudie er ver boven uit.

Het belangrijkste document van de Koiné is en blijft het Nieuwe Testament.

Al wat er in den loop der laatste jaren op dit gebied ontdekt werd, kan niet opwegen tegen wat in het Nieuwe Testament zelf ons geboden wordt.

Zamelt men bijeen hoeveel woorden, dank zij het nieuwere onderzoek, een gewijzigde betekenis hebben verkregen, dan valt het resultaat niet mee.

Tegenover wat wij uit het Nieuwe Testament zelf reeds wisten, is het zelfs gering te noemen.

Wij wenschen het enthousiasme van de ontdekkers geen domper op te zetten.

Maar w bescheider. Alleen z zijn.

Bovendi dat aan Grieksch e een nieuw. Dat zijn telijke beg. Daarna in het pr zou gelijk weld aan. Het is beslissen.

De ken nog in ee kennis va. Zij kan coörste. Wanneer en hun n willekeurig. Dat is n. Nu zijn. Wie zich stalle, zou doordat is geword voorstelling. Toch ze de waar andert.

Of ik a oorspronke de zin d dnelijker. Of mij dat de kr moest nem van ledika een dunne teekenis. Of het waarin on gelegd, ge een gedeel was beste de vleesch.

Of mij a en inkt er van he. Of men waar Jezu weg liep, eenzaamhe dit kan een gezangen t voorstelling waarhei eenige wij.

Of al bl ham beste sagen zijn of zondvic sprake is murapi, is gewicht er hield, dat bestaand g.

Mezes niet stelling gr de Schri tot meer.

Al he. Doch di milien ra.

Op on Schrift. Geestes.

Zoo is het doen.

Hij zal gebeurtenis kunnen v.

Maar vo. Het kan het Heilige ontrent ho te, biter d die als ge en enz.

Om opb dit punt r.

Laat ik wie kan onze va door ha hoven is geloofsw het kult gebrach.

= Het rap.

Op het „De gegev.

Bij den Wij zijn.